

ISSN 1857-9787

Македонско здружение за маркетинг
„МАРКЕТИНГ“ – Скопје

Macedonian Marketing Association
“MARKETING” Skopje

МАКЕДОНСКО МЕЃУНАРОДНО
СПИСАНИЕ ЗА МАРКЕТИНГ

MACEDONIAN INTERNATIONAL
JOURNAL OF MARKETING

Marketing

Година 5
Број 10
Скопје 2019

Year 5
No. 10
Skopje 2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН ОДБОР

- проф. д-р Алекса СТАМЕНКОВСКИ, Македонско здружение за маркетинг „Маркетинг“ Скопје,
- проф. д-р Ленче ПЕТРЕСКА, Меѓународен Славјански Универзитет „Г. Р. Державин“ – Свети Николе
- проф. д-р Ристе ТЕМЈАНОВСКИ, Економски факултет, Универзитет Гоце Делчев Штип, Република Македонија,
- проф. д-р Атанас КОЗАРЕВ, Асоцијација за корпоративна безбедност, владеење на право и човекови права
- Prof., Dr. Galina V. ASTRATOVA, The Ural State University of Economics (USUE) – Russian Federation
- Prof. Dragan KOLEV, PhD, Pan-European University „Apeiron“, Вања Лука, Босна и Херцеговина
- Проф. др Ванче БОЈКОВ, Универзитет у Нишу, Електронски факултет, Србија
- Prof. P. Sergius KOKU, PhD, Florida Atlantic University, Boca Raton, Florida - U.S.A
- Prof. Dr. Izet ZEQRIRI, South East European University, Тетово, Македонија
- Sami KAJALO, PhD, Senior Lecturer, Aalto University Business School – Finland
- Вонр. Проф. д-р Билјана ПЕТРОВСКА, Ветеринарен факултет, Универзитет “Св. Климент Охридски” – Битола
- Катарина РАДЛОВАЧКИ, Факултет за примењени менаџмент, економију и финансије, Србија
- проф. д-р Божо МИХАИЛОВИЌ, Економски факултет Подгорица, Универзитет Црне Горе, Република Црна Гора
- проф. д-р Љиљана СТАНКОВИЌ, Економски факултет, Универзитет у Нишу, Република Србија
- проф. д-р Ненад БРКИЌ, Економски факултет у Сарајеву, Република Босна и Херцеговина,
- Проф. д-р Елена СТАВРОВА, Стопански факултет - Југозападен универзитет Неофит Рилски - Благоевград, Република Бугарија
- проф. д-р Динка ЗЛАТЕВА, Стопански факултет - Југозападен универзитет Неофит Рилски - Благоевград, Република Бугарија,
- М-р Сашо НЕФОВСКИ, WEB Организационен секретар
- м-р Божин ПЕТРЕВСКИ, Организационен секретар,
- м-р Мимоза СТАМЕНКОВСКА, Административен секретар

Рецензенти

прф. д-р Алекса Стаменковски

прф. д-р Ристе Темјановски

прф. д-р Ленче Петреска

прф. д-р Елена Ставрва

проф. д-р Ванчо Бојков

Contents

Monika ARSOVA, MSc, Prof. Riste TEMJANOVSKI, PhD, Ass.Prof. Tamara JOVANOVA, PhD

GLOBALIZATION AND ITS IMPACT ON THE LOGISTIC SYSTEMS OF COMPANIES AND NEW MARKET CHALLENGES	6

М-р Моника АРСОВА, Проф. Д-р Ристе ТЕМЈАНОВСКИ, Доц. Д-р Тамара ЈОВАНОВ

ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ ЛОГИСТИЧКИТЕ СИСТЕМИ НА КОМПАНИИТЕ И НОВИТЕ ПАЗАРНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ	7

Ass. prof. Tanara JOVANOVA APASIEVA, PhD, Prof. Elenica SOFIJANOVA, PhD, Todor BADAROVSKI, Msc, Gordana SERAFIMOVIC, Msc

SERVQUAL: MEASURING THE SATISFACTION OF CONSUMERS AS A MARKETING ACTIVITY	18

Доц. д-р Тамара ЈОВАНОВ АПАСИЕВА, Проф. д-р Еленица СОФИЈАНОВА, М-р Тодор БАДАРОВСКИ

М-р Гордана СЕРАФИМОВИЌ

SERVQUAL: МЕРЕЊЕ НА ЗАДОВОЛСТВОТО НА ПОТРОШУВАЧИТЕ КАКО МАРКЕТИНШКА АКТИВНОСТ	19

Assoc. Prof. Dr. Ivan IGNJTOV, PhD

CHARACTERISTICS, OPPORTUNITIES AND CHALLENGES FOR THE USE OF EUROPEAN FUNDS THROUGH THE INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE (IPA)	35

Доц. д-р Иван ИГЃАТОВ

КАРАКТЕРИСТИКИ, МОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИЦИ ЗА КОРИСТЕЊЕ НА ЕВРОПСКИТЕ ФОНДОВИ ПРЕКУ ИНСТРУМЕНТОТ ЗА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ (ИПА)	36

Mimoza STAMENKOVSKA, M.Sci.

UNIVERSITIES MARKETING STRATEGIES FOR ENCOURAGING PHYSICAL ACTIVITY AMONG STUDENTS	43

Асистент М-р Мимоза СТАМЕНКОВСКА

МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИИ НА УНИВЕРЗИТЕТИТЕ ЗА ПОТТИКНУВАЊЕ НА ФИЗИЧКАТА АКТИВНОСТ КАЈ СТУДЕНТИТЕ	44

Juliana SILJANOSKA, PhD, Christina MITREVSKA, Msc, Martin GEORGIEV Msc

POSSIBILITIES FOR BRANDING TOURIST DESTINATIONS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	56

Доц. Д-р Јулијана СИЛЈАНОВСКА, М-р Кристина МИТРЕВСКА, М-р Мартин ЃЕОРЃИЕВ

МОЖНОСТИ ЗА БРЕНДИРАЊЕ НА ТУРИСТИЧКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	57

Juliana SILJANOSKA, PhD, Prof. Ivan EFREMOVSKI, PhD,

THE EFFECTS OF SOCIAL MEDIA MARKETING ON THE BEHAVIOR OF ON-LINE CONSUMERS	62

Доц. д-р Јулијана СИЛЈАНОВСКА, Проф. д-р Иван ЕФРЕМОВСКИ

ЕФЕКТИТЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ МАРКЕТИНГ МЕДИУМИ ВРЗ ОДНЕСУВАЊЕТО НА ON-LINE ПОТРОШУВАЧИТЕ	63

Vesna IGNJATOVA

CHANNELS OF DISTRIBUTION AS IMPORTANT DETERMINANTS OF COMPANIES FOR SUCCESSFUL ATTENTION ON THE GLOBAL MARKET	68

Весна ИГЃАТОВА

КАНАЛИТЕ НА ДИСТРИБУЦИЈА КАКО ВАЖНА ДЕТЕРМИНАНТА НА КОМПАНИИТЕ ЗА УСПЕШЕН НАСТАП НА ГЛОБАЛНИОТ ПАЗАР	69

Prof. dr Vance BOJKOV, Marieta GOCEVA

MARKETING APPROACH IN THE EDUCATIONAL INSTITUTION	76
Sedat ISMAJLI, PhD	
INTERNATIONAL ASPECTS FOR COMBATING THE ORGANIZED CRIME IN THE EUROPEAN UNION.....	81
Sedat ISMAJLI, PhD	
МЕЃУНАРОДНИ АСПЕКТИ ЗА БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА	82
Maja ANGJELESKA, MSc, Katerina BOJKOVSKA, PhD, Julijana SILJANOSKA, PhD	
SOCIAL MARKETING IN THE FUNCTION OF NUTRITION IMPROVING AND UPGRADING OF THE CONSUMERS HEALTH	92
M-p Maja АНЃЕЛЕСКА, Д-р Катерина БОЈКОВСКА, D-р Јулијана СИЛЈАНОСКА	
ОПШТЕСТВЕНИОТ МАРКЕТИНГ ВО ФУНКЦИЈА НА ПОДОБРУВАЊЕ НА ИСХРАНАТА И УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЗДРАВЈЕТО НА ПОТРОШУВАЧИТЕ	93
Natasa PETROVSKA, Prof. Biljana PETROVSKA, PhD, Prof. Snszana OBEDNIKOVSKA	
GLOBAL BUSINESS AND MULTICULTURAL MARKETING OF MULTINATIONAL COMPANIES	99
Acc. Наташа ПЕТРОВСКА, Вопр. Проф. д-р Билјана ПЕТРОВСКА, Вопр. Проф. д-р Снежана ОБЕДНИКОВСКА	
ГЛОБАЛЕН БИЗНИС И МУЛТИКУЛТУРЕН МАРКЕТИНГ НА МУЛТИНАЦИОНАЛНИТЕ КОМПАНИИ	100
Sedat ISMAJLI, PhD	
INSTITUTIONAL SYSTEM OF FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME	107
Sedat ISMAJLI, PhD	
ИНСТИТУЦИОНАЛЕН СИСТЕМ НА БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ	107
Sasha DJORDJEVIC, PhD, Daryan V. Boykov, Assoc. Prof	
ESSENTIALITY AND DEVELOPMENT OF THE MODEL "GOOD MANAGEMENT"	114
Deyan ANDREYEVICH, PhD, Daryan V. BOYKOV, Assoc. Prof	
INNOVATIONS IN THE TOURIST SECTOR.....	120
Prof. Shekerinka IVANOVSKA. Ph.D	
NEW CHALENGES OF THE SALES OF PRODUCTS - INFLUENSERS	126
Проф. д-р Шекеринка ИВАНОВСКА	
НОВИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО ПЛАСМАНОТ НА ПРОИЗВОДИТЕ - ИНФЛУЕНСЕРИ.....	127

Assoc. Prof. Dr. Ivan IGNJTOV, PhD

Assistant Chief IPA Auditor

Audit Authority Audit

the Instrument for Pre-Accession Assistance
(IPA)

UGD "Goce Delchev-Stip", Faculty of
Economics

Republic of Northern Macedonia

ivan.ignjatov@gmail.com

**CHARACTERISTICS,
OPPORTUNITIES AND CHALLENGES
FOR THE USE OF EUROPEAN FUNDS
THROUGH THE INSTRUMENT FOR
PRE-ACCESSION ASSISTANCE (IPA)**

Abstract

Each beneficiary country shall establish an appropriate system for use and absorption of EU funds, but one of the most important prerequisites for starting the use of funds to establish an appropriate system for audit and control. System for audit and control consists of two levels, namely: The national level, and The European level.

System of audit and control at the national level consists of establishing an appropriate control mechanism in the beneficiary of European funds in order dedicated and lawful use of funds from the European Union, as well as verification of the effective functioning of the established system of management and control and reliability of financial information submitted to the European Commission.

Taking into account the complexity of the rules and procedures for the use of European funds in the period 2007 - 2013, which is implemented in the regulations of the Council of Europe and the European Commission and ratified agreements with recipient countries, this paper seeks to explain more in details the essence of the process, the role of all structures and bodies involved in system implementation and monitoring of the results of the use of EU funds, and the need to establish an appropriate system for audit and control for the implementation and use of European funds in the period 2007 - 2013 which will be a base for further upgrading of the control mechanism for the next programming period 2014-2020 year.

Key words: european funds, audit, control, regulations, funds

Доц. д-р Иван ИГЊАТОВ

Помошник Главен Ревизор за ИПА
Ревизорско тело за ревизија на
инструментот за претпристапна помош
(ИПА)
УГД „Гоце Делчев-Штип“, Економски
Факултет
Република Северна Македонија

КАРАКТЕРИСТИКИ, МОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИЦИ ЗА КОРИСТЕЊЕ НА ЕВРОПСКИТЕ ФОНДОВИ ПРЕКУ ИНСТРУМЕНТОТ ЗА ПРЕТПРИСТАПНА ПОМОШ (ИПА)

Апстракт

Секоја земја корисничка е должна да воспостави соодветен систем за користење и апсорпција на средствата од европските фондови, но еден од најважните предуслови за отпочнување на користењето на фондовите е воспоставување на соодветен систем за ревизија и контрола. Системот за ревизија и контрола се состои од две нивоа, и тоа: На национално ниво, и на европско ниво. Системот за ревизија и контрола на *национално ниво* се состои од воспоставување на соодветен контролен механизам во земјата корисник на европските фондови со цел наменско и законско искористување на средствата од Европската унија, како и верификација на ефективното функционирање на воспоставениот систем за менаџмент и контрола и веродостојност на финансиските информации кои се доставуваат до Европската Комисија.

Имајќи во предвид комплексноста на правилата и процедурите за користење на Европските фондови во периодот 2007 - 2013, кои се имплементирани во регулативите на Советот на Европа и Европската Комисија како и ратификуваните спогодби со земјите кориснички, со овој труд се настојува подедално да се објасни суштината на самиот процес, значењето и улогата на сите структури и тела кои се вклучени во системот на имплементација и следењето на резултатите од искористеноста на фондовите, како и потребата од воспоставување на соодветен систем за ревизија и контрола на имплементацијата и користењето на европските фондови во периодот 2007 – 2013, што ќе претставува база за понатамошно усвршување на контролниот механизам за наредниот програмирачки период 2014 – 2020 година.

Клучни зборови: европски фондови, ревизија, контрола, регулативи, средства

1. Вовед

Воспоставувањето на ефективен систем за имплементација на европските фондови е јасно пропишано во Регулативата на Европската Комисија бр. 718/2007, каде е укажано дека земјите потенцијални корисници на европските фондови (ИПА) е потребно во рамките на националните економии да воспостават соодветна структура на институции преку кои ќе се имплементираат европските фондови.

Доколку земјите кориснички на европските фондови не воспостават соодветен систем на институции и тела за ревизија и контрола на европските фондови, може да доведе до неправилно искористување на помошта од Унијата со краен резултат кој води кон финансиски корекции, т.е. враќање на европските фондови од националниот буџет на земјите кориснички и со тоа да се направи трајна штета на сопствениот имиџ и репутација на земјата.

Успешниот модел за воспоставен систем за ревизија и контрола на европските фондови, во практиката значи дека фондовите ќе се имплементираат согласно правилата на Унијата, а согласно препораките од спроведените ревизии ќе се подобри начинот на управување и искористување на помошта, што ќе допринесе кон зголемување на апсорпционите капацитети на земјата корисник, а придобивките ќе ги почувствуваат сите страни: државата, бизнис секторот и граѓаните.

2. Европските фондови преку инструментот за претпристапна помош (ИПА)

Под поимот ИПА се подразбира новиот Инструмент за претпристапна помош, кој е воведен од страна на Европската Комисија и го покрива периодот 2007 – 2013 година (ИПА I) и 2014 – 2020 година (ИПА II).

Всушност уште во 2006 година Советот на Европа ја донесе Регулативата 1085 за воспоставување на новиот инструмент ИПА преку кој Европската Комисија во периодот 2007 – 2013 година ќе им помага финансиски на земјите кандидати и потенцијални кандидати за членство во Унијата.

Помошта од страна на Европската Унија кон земјите кандидати и потенцијални кандидати за членство во Унијата е насочена со цел да се обезбеди континуирана поддршка на нивното прогресивно усогласување со стандардите и политиките на Европската Унија, вклучувајќи го, онаму каде што е соодветно и *acquis communautaire*, во поглед на членството.¹¹

Инструментот за Претпристапна Помош (ИПА) ги заменува претходните програми (CARDS, ISPA, PHARE, SAPARD, Претпристапниот Инструмент за Турција), преку кои Европската унија обезбедуваше помош на земјите кандидати и потенцијални кандидати во претходниот програмски период, пред 2007та година.

Согласно новата финансиска перспектива на Европската Унија од 1ви Јануари 2007та година се воведува новиот Инструмент за Претпристапна Помош (ИПА) која ја опфаќа финансиската перспектива во периодот 2007 – 2013 година.

Во Јуни 2007та година Европската Унија ја донесе регулативата број 718 за спроведување на регулативата број

¹¹ COUNCIL REGULATION (EC) No 1085/2006 of July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), Official Journal of the European Union L210/4, член 1.

1085/2006 за воспоставување на Инструментот за Претпристапна Помош (ИПА).

Регулативата број 718/2007 во меѓународната литература може да се сретне и под поимот Регулатива за имплементирање на ИПА (IPA Implementing Regulation).

Врз основа на Регулативата 1085 за воспоставување на новиот инструмент ИПА и на Регулативата број 718 за спроведување на регулативата број 1085/2006 за воспоставување на Инструментот за Претпристапна Помош (ИПА), секоја земја корисник со Европската унија потпишува:

✓ Рамковна спогодба склучена помеѓу Комисијата на Европските Заедници и земјата корисник, за правилата за соработка во врска со финансиската помош на ЕЗ за земјата корисник во рамките на спроведување на помошта според инструментот за претпристапна помош (ИПА) – Рамковна спогодба, и

✓ Спогодба помеѓу Владата на земјата корисник и Комисијата на Европските Заедници за правилата за финансиска соработка во однос на финансиската помош од Европската Комисија на земјата корисник и спроведување на помошта според компонентата V (ИПАРД) од инструментот за претпристапна помош (ИПА) – Секторска спогодба.

3. Карактеристики на Европските фондови преку инструментот за претпристапна помош (ИПА)

Помошта која што се доделува на земјите кориснички е во насока и се базира на приоритетите кои се идентификувани во:¹²

- ✓ Европското партнерство,
- ✓ Партнерството за пристапување,

- ✓ Националната програма за усвојување на правото на ЕУ,
- ✓ Изваштаите и документите за стратегија што се содржат во годишните пакети за проширување на Комисијата,
- ✓ Спогодбата за стабилизација и асоцијација и
- ✓ Рамката за преговори.

Поддршката на земјите кандидати и потенцијални кандидати од страна на Европската Унија во првиот програмски период преку Инструментот за Претпристапна Помош (ИПА) е насочена кон следните области:

- ✓ Зајакнување на демократските институции и на владеењето на правото, вклучувајќи го и неговото спроведување;
- ✓ Промовирање и заштита на човековите права и на основните слободи и зајакнато почитување на малцинските права,
- ✓ Промоција на половата еднаквост и на недискриминацијата;
- ✓ Реформи на јавната администрација, вклучувајќи го и воспоставувањето систем за децентрализирано управување со помошта намената за земјата-корисничка, во согласност со правилата утврдени во Регулативата (ЕЗ, Евроатом) бр.1605/2002;
- ✓ Економска реформа;
- ✓ Развивање на граѓанското општество;
- ✓ Социјална вклученост;
- ✓ Мерки за помирување, градење на довербата и за реконструкција, и
- ✓ Регионална и прекугранична соработка.

Инструментот за Претпристапна Помош можат да го користат земјите кандидати и потенцијални кандидати за членство во Унијата.

Помошта која ја дава Унијата на земјите кориснички е насочена во соодветни приоритетни области, кои се

¹² COMMISSION REGULATION (EC) No 718/2007 of 12 June 2007, Implementing Council Regulation

(EC) No 1085/2006 establishing an instrument for pre-accession assistance (IPA), L170/5, член 4.

распределени во 5 (пет) ИПА компоненти и тоа:¹³

- ❖ Помош за транзиција и институционална надградба
- ❖ Прекугранична соработка
- ❖ Регионален развој
- ❖ Развој на човечки ресурси и
- ❖ Рурален развој

Основната карактеристика и разлика помеѓу земјите кандидати и потенцијални кандидати за членство во Унијата од аспект на можноста и пристапот до финансиските алокации преку Инструментот за Претпристапна Помош (ИПА) е во следното:

- Земјите кандидати за членство во Унијата имаат можност и целосен пристап за користење на помошта преку сите 5 ИПА компоненти
- Земјите потенцијални кандидати за членство во Унијата имаат можност и целосен пристап за користење на помошта преку првите 2 ИПА компоненти, а помошта преку ИПА компонентата за Регионален развој, ИПА компонента за Развој на човечки ресурси и ИПА компонента за Рурален развој можат да ја користат преку првата ИПА компонента (ТАИВ).

Основен предуслов за користење на помошта преку Инструментот за Претпристапна Помош (ИПА) е земјата кандидат или потенцијален кандидат за членство во Унијата да ги има воспоставено соодветните тела и структури потребни за имплементирање на помошта согласно барањата од страна на Европската Унија.

Потребната структура за имплементација на ИПА фондовите која што земјата корисник е потребно да ја воспостави во својата земја се состои од следните тела и органи:¹⁴

1. Национален ИПА Координатор
2. Стратешки координатор за компонентата за регионален развој и за компонентата за развој на човечки ресурси
3. Надлежен координатор за акредитација
4. Национален координатор за авторизација
5. Национален фонд
6. Оперативна структура по компоненти на ИПА или во програма
7. Ревизорско тело

Имплементацијата на ИПА фондовите во земјата корисник може да се спроведе преку централизирано управување, децентрализирано управување, заедничко управување и поделено управување.

Една од карактеристиките на ИПА фондовите е начинот на нивно програмирање односно обезбедување на соодветна кохерентност помеѓу ИПА компонентите, како и планирање на финансиските алокации во текот на програмскиот период 2007-2013 година.

Планирањето на ИПА фондовите и дефинирањето на приоритетните сектори, приоритетните оски и приоритетните мерки и активности се дефинираат во повеќегодишните индикативни плански документи (MIPD), додека финансиските алокации распоредени по години и по земји кориснички е прикажано во повеќегодишната индикативна финансиска рамка (MIFF).

4. Можности и предизвици за користење на Европските фондови преку инструментот за претпристапна помош (ИПА)

Користењето на ИПА фондовите земјите корисници го вршат преку подготовка и имплементација на ИПА

¹³ COUNCIL REGULATION (EC) No 1085/2006 of July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), Official Journal of the European Union L210/4, член 3.

¹⁴ COMMISSION REGULATION (EC) No 718/2007 of 12 June 2007, Implementing Council Regulation (EC) No 1085/2006 establishing an instrument for pre-accession assistance (IPA), L170/10, член 21.

проекти. Проектите кои се имплементираат преку ИПА се насочени кон усогласување на земјите кандидатки и потенцијални членки со стандардите на Европската Унија, како и воспоставување на потребните тела и органи и подготовка на земјите кориснички за децентрализирано управување со фондовите од Европската унија.

Децентрализираното управување со ИПА фондовите, вклучува пренесување на одговорноста од страна на Европската комисија на земјата корисник. Земјата корисник е потребно согласно Регулацијата 718¹⁵ (член 21) да ги воспостави потребните ИПА тела и органи, т.е. да воспостави ИПА систем преку кој ќе се имплементираат ИПА фондовите. Откако земјата корисник ќе ги воспостави потребните органи и тела и ќе го подготви и достави до Европската комисија пакетот за акредитација, се очекува земјата корисник да добие позитивна одлука за децентрализирано управување, каде земјата корисник е одговорна за објавување и спроведување на тендерските постапки, како и склучување на договорите, како и одговорна за финансиското и административно управување со ИПА проектите.

Покрај горенаведеното, помошта исто така помага да се подготват земјите кандидати за членство во унијата за методите на раководење кои тие ќе треба да ги применуваат како земји членки во унијата.

При користење на финансиската помош преку ИПА фондовите, земјата корисник преку имплементација на проекти во соодветните приоритетни области кои се распоредени во петте ИПА компоненти, ги има следните можности:

- Преку ИПА Компонента 1 – Помош во транзиција и институционална надградба, се овозможува во земјата корисник создавање на услови за

ползување на поефикасни јавни услуги, создавање на поефикасен судски систем, користење на Европските програми за образование итн.

- Преку ИПА Компонента 2 - Прекугранична соработка, земјата корисник има можност за подготовка на проекти за културно и останато поврзување со граѓаните од општините во соседните земји (преку НВО), проекти за азаштита на животната средина во пограничниот регион, развивање на туризмот, итн.

- Преку ИПА Компонента 3 – Регионален развој, за земјата корисник се отвараат можности за подготовка на проекти за подобрување и поефикасно користење на современа транспортна мрежа, користење на современи системи за заштита на животната средина (третман на отпадни води, управување со цврст отпад...)

- Преку ИПА Компонента 4 – Развој на човечки ресурси, можностите за земјата корисник се насочени кон користење на грантови за мобилност на работна сила, преквалификација на невработените, како и унапредување на почитувањето на правата на ранливите социјални групи.

- Преку ИПА Компонента 5 – Рурален развој, земјата корисник има можности за подобрување на аграрниот сектор преку пристап до неповратни средства за инвестиции во изградба на фарми и окрупнување на земјоделски економии, неповратни средства за диверзификација на руралната економија и подобрување на руралниот сектор.

5. Заклучок

Основните предуслови за добивање на право за децентрализирано управување со средствата на Унијата е земјата да воспостави соодветен систем за имплементација на ИПА средствата и

¹⁵ COMMISSION REGULATION (EC) No 718/2007 of 12 June 2007 implementing Council Regulation (EC) No 1085/2006 establishing an

instrument for pre-accession assistance (IPA), Official Journal of the European Union L 170

ефективен систем за ревизија и контрола на ефикасното користење на европските фондови.

Воспоставувањето на ефективен систем за имплементација на европските фондови е јасно пропишано во Регулативата на Европската Комисија бр. 718/2007 каде е укажано дека земјите потенцијални корисници на европските фондови (ИПА) е потребно во рамките на националните економии да воспостават соодветна структура на институции преку кои ќе се имплементираат европските фондови, и тоа:

- ✓ Национален ИПА координатор (НИПАК),
- ✓ Стратежки координатор за ИПА компонента 3 и ИПА компонента 4,
- ✓ Надлежен координатор за акредитација,
- ✓ Национален координатор за авторизација,
- ✓ Национален фонд,
- ✓ Оперативна структура (ЦФЦД, ИПАРД Агенција, Тело за управување)
- ✓ Орган за ревизија (Ревизорско тело).

Во рамките на ИПА системот од огромно значење е воспоставувањето и развојот на ефективен систем за ревизија и контрола на ефикасното користење на европските фондови, односно воспоставување на соодветен систем на интерни контроли во ИПА системот, развој на внатрешната ревизија во ИПА системот, како и правилно воспоставување и зајакнување на капацитетите на надворешната ревизија на ИПА која се спроведува од страна на Ревизорските тела за ИПА (Audit Authorities).

Ревизорските тела кои всушност ја имаат улогата на независен, надворешен ревизор од системот за имплементација на ИПА, потребно е да бидат воспоставени од страна на Владата на земјата корисник, притоа определувајќи се за опцијата која е

најдобра за одржување на нивната функционална, финансиска и професионална независност.

Земјите кориснички на европските фондови во претстојниот период ќе бидат соочени со предизвикот од зајакнување на капацитетите во претстојниот програмски период 2014 – 2020 година, во кој Европската Комисија ќе продолжи со континуирана поддршка на земјите кандидати и потенцијални кандидати во процесот кон добивање статус на земја членка во Унијата.

Од посебно значење е навременото и континуирано зајакнување на капацитетите, имајќи го во предвид и времето и начинот на имплементација на фондовите, односно во наредните години земјите кориснички на ИПА фондовите сеуште тековно ќе ги имплементираат проектите, како и контролите на лице место кои ќе треба да се спроведат откако ќе се имплементира проектот (ex-post), со цел да се контролира и потврди долгорочна одржливост на инвестицијата. Овие активности од аспект на временската рамка за првиот програмски период (2007-2013) за имплементација на европските фондови (ИПА I) и вториот програмски период (2014-2020) за имплементација на европските фондови (ИПА II), е потребно да бидат правилно и навремено испланирани, капацитетите зајакнати и институциите целосно подготвени за периодот кога ќе имаат зголемен обем на работа поради преклопување на првиот и вториот програмски период.

Воспоставувањето на ефективен систем за ревизија и контрола на искористувањето на европските фондови, е предуслов и директно влијае врз зголемувањето на ефективноста на воспоставениот систем за имплементација на европските фондови, наменско и законско искористување на средствата, намалување на ризикот од неправилности

и можни измами кои се поврзани и резултираат со евентуални финансиски корекции кои ќе треба да се исплатат на Европската комисија од националниот буџет.

Преку воспоставување и развој на системот за ревизија и контрола за ефикасно користење на европските фондови во периодот од 2007 – 2013 година, понатамошно зајакнување на институциите, обезбедување на доволен број на вработени, обезбедување на континуирана обука за мониторинг, контрола и ревизија на проектите, добра соработка помеѓу институциите во ИПА структурата, земјите кориснички на ИПА средствата испраќаат јасна порака до Европската Комисија дека се потполно свесни за ризиците од можни злоупотреби, ненаменско и незаконско искористување на ИПА средствата и подготвени се за предизвиците при имплементирање на европските фондови во новиот програмски период 2014-2020 (ИПА II).

Литература

1. http://ec.europa.eu/anti_fraud/
2. http://ec.europa.eu/anti_fraud/about-us/mission/index_en.htm
3. <http://ec.europa.eu/dgs/agriculture/>
4. <http://ec.europa.eu/enlargement/>
5. http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm
6. <http://eca.europa.eu/portal/page/portal/Organisation/Organisationchart1>
7. [http://en.wikipedia.org/wiki/Directorate_General_for_Employment,_Social_Affairs_and_Equal_Opportunities_\(European_Commission\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Directorate_General_for_Employment,_Social_Affairs_and_Equal_Opportunities_(European_Commission))
8. http://en.wikipedia.org/wiki/International_Federation_of_Accountants
9. <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>
10. <http://mk.wikipedia.org>
11. COMMISSION REGULATION (EC) No 718/2007 of 12 June 2007, Implementing Council Regulation (EC) No 1085/2006 establishing an instrument for pre-accession assistance (IPA), L170/5

12. COUNCIL REGULATION (EC) No 1085/2006 of July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), Official Journal of the European Union L210/4,

13. AICPA: Codification of Statements on Auditing Standard, AICPA, New York 2011

14. Arens A, James K. Loebbecke: Auditind – An Integrated Approach, eight edition, Prentice Hall International, Inc., Upper Saddle River, New Jersey, USA, 2000

15. Arens A., Beasley M., Elder R., Auditing and Assurance services (10th edition), Prentice Hall 2005

16. Steven M. Bragg “Financial Analysis: A Controller's Guide”, 2012

17. Tim Hant, Silvija Gajin, Marina Sretenović “Priručnik za internu komunikaciju”, 2006

18. W. G. Kell – W. C Boynton – R. E. Ziegler: Modern Auditing (Third Edition), John Wiley & Sons, New York 1986,

19. www.eurosai.org

20. www.intosai.org

21. Божиновска Лазаревска З., „Ревизија“, Економски факултет, Скопје 2001

22. Доц. Д-р. З. Божиновска Лазаревска, „Ревизија“, Економски факултет, Скопје 2001

1. Д-р Б. Виторовиќ и Д-р М. Антиќ: “Основи ревизије”, ССРС, Београд 1996

2. др Милорад Стојиљковиќ, “Стање и перспективе развоја државне ревизије у Републици Србији”, Часопис Рачуноводство бр.9-10, Београд 2007 год.

